

PITANJA I ODGOVORI

MOLITVENO BDIJENJE ILI
MOLITVENO BDJENJE?

U pisanim tekstovima nerijetko ćemo naći oba oblika – i *bdijenje* i *bdjenje* – pa se može dvojiti kojemu obliku dati prednost. Dvojbu iz naslova ovoga priloga može se lako razriješiti ako se pogleda u novije priručnike hrvatskoga jezika.

Suvremeni rječnici hrvatskoga jezika, npr. onaj Leksikografskog zavoda „Miroslav Krleža“ iz 2000. ili Školski rječnik hrvatskoga jezika Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje iz 2012., bilježe glagol *bdjeti* pa i njegove dvostruke oblike u prezentu: *bdijem* i *bdim* te na kraju i *bdiju* i *bde*. Oba spomenuta rječnika bilježe i glagolsku imenicu *bdjenje*. Tako i Pavešićev Jezični savjetnik iz 1971.

Oblik *bdjenje* utemeljeno analizira Stjepan Babić u *Tvorbi riječi u hrvatskom književnom jeziku*, objavljenoj 1986., našoj naj-

boljoj sustavno istraženju suvremenoj tvorbi riječi, a u njoj se na 127. str. donosi rješenje, citiram: „Sufiks -nje dolazi na... infinitivnu osnovu nesvršenih glagola I. vrste ako osnova završava na -a i -je.“

Budući da glagol *bdjeti* pripada toj prvoj vrsti i da mu infinitivna osnova završava na *je*, i on dobiva sustavni sufiks *-nje*. Navode se zatim primjeri među kojima je i *bdjenje*.

Kad je, pak, riječ o analizi značenja imenice *bdjenje*, jedno od njezinih značenja Rječnik Leksikografskoga zavoda određuje ovako: „noćna služba Božja uoči velikih blagdana i velikog posta; vigilija“. Otuda onda i spomenuti izričaj *molitveno bdjenje* kako se nalazi višekratno potvrđeno, npr. u objavama Tiskovnoga ureda Zagrebačke nadbiskupije.

Za *vigilija* uobičajena je i hrvatska riječ *uočnica*, pa i nešto rjeđe *nadvečerje*.

Marija Znika

marija.znika@gmail.com

DOI <https://doi.org/10.22210/jezik.2023.70.19>

NAVODNICI U NAVODNICIMA

Unutrašnji i izvanjski navodnici

Čitateljica Ž. J., inače lektorica i korektorica, pita nas kako postupiti kada se unutar navoda već nalazi navod ili riječi označene navodnim znacima – jedna riječ unutar navodnika, rečenica ili veći dio teksta. Treba li mijenjati te navodne znake unutar navoda – unutrašnje navodnike? Kako pisati navodnike u navodnicima?

Na postavljeno se pitanje može odgovoriti dvama odgovorima, ovisno kojim se pravopisom poslužimo. Budući da je za

školsku upotrebu preporučen Institutov Hrvatski pravopis, a za opću upotrebu nije ni preporučen ni propisan ni jedan, u časopisu *Jeziku* služimo se tom slobodom, služeći se Babić-Moguševim Hrvatskim pravopisom. Pravila su u tim pravopisima različita, tako da supostoje dva pravila.

Starije pravilo traži da se navodnici unutar navodnika – unutrašnji navodnici – mijenjaju u polunavodnike, a novije pravilo traži da se navodnici unutar navodnika ostave nepromijenjeni (jer su dijelom navoda), a da se za navodnike kojima je označen cijeli tekst, izvanjske navodnike, upotrijebe drugačiji navodnici od onih unutrašnjih.

Na ovom mjestu valja postaviti i pitanje polunavodnika – koje znakove smatramo polunavodnicima, naime, jesu li polunavodnici oba gornja (´), prvi donji, a drugi gornji (ˆ) ili su samo polovice strjelicašnih navodnika (> <). Institutov pravopis navodi samo (´), Babić-Mogušev (ˆ), Matičin pravopis donosi četiri vrste polunavodnika; uz navedene tri i četvrtu – dva gornja ravna znaka (ˆˆ).

Starije je pravilo da se unutar teksta koji navodimo mijenjaju navodnici da bi se tako razlikovali od navodnika kojima je označen cijeli tekst. Primjerice, ako želimo kao navod napisati Barčevu rečenicu *Drašković je „Disertaciju“ započeo pisati s ponosnom tvrdnjom, kako mi imamo jezik, kojim se može izreći sve, što čovjek osjeća i misli.* Starije pravilo traži da se navodnici uz „Disertaciju“ zamijene polunavodnicima ako cijelu tu rečenicu stavljamo među navodnike. „Drašković je ‚Disertaciju‘ započeo pisati s ponosnom tvrdnjom, kako mi imamo jezik, kojim se može izreći sve, što čovjek osjeća i misli.“

Takvo ćemo načelno pravilo pronaći u Institutovu pravopisu (dakle, za škole preporučenom), ali i Anić- Silićevu (2001., str. 74.) i Matičinu (2007., str. 80. – 81.). Valja napomenuti da Institutov pravopis bilježi polunavodnike dvama gornjim znacima (ˆˆ): „Drašković je ‚Disertaciju‘ započeo pisati s ponosnom tvrdnjom, kako mi imamo jezik, kojim se može izreći sve, što čovjek osjeća i misli.“ Matičin pravopis u primjerima bilježi polovice strjelicašnih navodnika pa bi se *Diserataciju*, ako je navedena unutar navodnika, bilježilo >*Disertaciju*<, dakle: „Drašković je >*Disertaciju*< započeo pisati s ponosnom tvrdnjom, kako mi imamo jezik, kojim se može izreći sve, što čovjek osjeća i misli.“

Od starijih pravopisa pronaći ćemo pravilo o zamjeni unutrašnjih navodnika polunavodnicima u Brozovu pravopisu (1892.,

65.) ,), gdje su polunavodnici označeni (ˆ, ˆ). Međutim, u oprimjerenju Broz nije upotrijebio (ˆ, ˆ), nego (ˆˆ). Valja napomenuti da su u Broza samo jedni znakovi za navodnike („“). Pravilo se potvrđuje i u Broz-Boranićevu pravopisu (1911., str. 76.), u Boranićevu pravopisu (1951., str. 78.), u Novosadskom pravopisu (1960., str. 114.). U tim su trima pravopisima predloženi za polunavodnike znakovi (ˆ, ˆ) i upotrijebljeni su u primjerima. Isto pravilo, uz iste polunavodnike, donosi i Londonac (1971.).

To starije pravilo, čini se, potječe iz Brozova pravopisa. U pravopisu starijem od Brozova, Partaševu iz 1850., nema pravila o navođenju navodnika unutar navodnika, iako se donosi pravilo o pisanju navodnika. Partaš za navodnike donosi samo znakove („“). Hrvatski pravopis Ureda za hrvatski jezik iz 1944. donosi isto načelno pravilo da valja mijenjati navodnike unutar navodnika, a ne izvanjske navodnike. Međutim, rješenje se iz 1943. ipak donekle razlikuje od navedenih, jer donosi tri mogućnosti, a svim je trima cilj razlikovati navodnike navedene unutar navodnika od izvanjskih navodnika: „Ako se u okviru navedene rečenice opet nešto navodi, onda se takvi umetnuti navodi označuju ili polunavodnicima... ili drugim oblikom navodnika, na pr. *On reče: „Takvu ‚pjesmu‘ lako je napisati.“* – To bi se moglo i ovako napisati: *On reče: „Takvu »pjesmu« lako je napisati.“* Ili u tiskarskom slogu, u kome redoviti navodnici imaju oblik » ... «: *On reče: »Takvu „pjesmu“ lako je napisati.«*” (str.113.). U tom je pravopisu, za razliku od prethodnih, doneseno za hrvatski jezik tri vrste navodnika – obični („“), tiskarski (» «) i strojni (“ “), a za talijanski i francuski napomenuto je da se upotrebljavaju (« »). (Opširnije o bilježenju navodnih znakova vidi. T. Stojanov, Sinkronijska gledišta o pisanju i normiranju navodnika i polunavodnika u hrvatskome jeziku, Jezik, god. 63., br. 2. – 3., str. 56. – 76.)

Starije pravilo, kronološki prema pravopisnim izdanjima, prikazano je oprimjereno u Tablici 1. uz pretpostavku da bi izvanjski navodnici i unutrašnji navodnici bili isti („“).

Novije pravilo prvi se put pojavljuje u Babić-Finka-Moguševu Hrvatskom pravopisu i to u izdanjima od 1994. do 2006., a tako je i u Babić-Moguševu Hrvatskom pravopisu iz 2010. (2011.). Budući da je Babić-Ham-Mogušev Školski pravopis hrvatskoga jezika iz 2005. (2008., 2009., 2012.) napisan poštujući načela Babić-Finka-Moguševa pravopisa, i u tom se pravopisu navodi novije pravilo. To novije pravilo čuva unutrašnje navodnike jer ih smatra dijelom autorskoga teksta u kojem se ništa ne mijenja, nego se autorski tekst navodi onako kako je napisan, a tako i navodnici koje je napisao autor. „Kada se u rečenici koja se navodi s navodnicima, nađu riječi koje su već označene navodnicima ili bi ih prema pravilima trebalo tako označiti, onda su se dosad umjesto njih stavljali polunavodnici... Budući da promjena navodnika u polunavodnike mijenja točnost navoda i da bi katkada moglo doći i do nesporazuma, bolje je ostaviti navodnike kako je u izvorniku, a na početku i na kraju cijeloga navoda staviti drugu vrstu navodnika, tj. ako su u izvorniku uporabljeni navodnici „“, onda cjelinu navoda treba označiti drugim navodnicima »«, i obratno ili posebnim tipom slova.“ (Babić-Mogušev Hrvatski pravopis, 2010., str. 114.).

Nešto je sažetije, ali istoiznačno pravilo i u Školskom pravopisu hrvatskoga jezika: „Ako su u tekstu koji se navodi s navodnicima već riječi napisane s navodnicima, valja upotrijebiti različite vrste navodnika na početku i na kraju navoda...“ (str. 63.) Primijenimo li to pravilo na Barčevu rečenicu, pisat ćemo kako je prikazano u Tablici 2.

Zaključno se može reći da novijim pravilom doslovno prenosimo autorski tekst – izvornik – jer ga ni u čem ne mijenjamo. Navoditi tuđe riječi treba onako kako ih je autor napisao, a to podrazumijeva i navoditi one navodne znake koje je autor napisao – ako autorski tekst koji navodimo, prenosimo sa zatipcima ili s kojim drugim tiskarskim pogriješcima jer mu želimo sačuvati izvornost, onda bi tako trebalo postupiti i s navodnicima. Zbog toga je novije pravilo bolje jer ni u čem ne zadire u autorski tekst. Slijedeći novije pravilo, najbolje bi bilo ovako pisati:

- ako je autor upotrijebio („“), izvanjski navodnici mogu biti (» «) ili (““)
- ako je autor upotrijebio (» «), izvanjski navodnici mogu biti („“) ili (““)
- ako je autor upotrijebio (““), izvanjski navodnici mogu biti (» «) ili („“).

Autorove navodnike ne mijenjamo, mijenjamo svoje navodnike da bi se razlikovali od autorovih. Tako čuvamo izvornost autorova teksta i izbjegavamo moguće priopćajne nesporazume.

Tablica 1. Starije pravilo – zamijeniti unutrašnje navodnike polunavodnicima ili drugom vrstom navodnika, različitom od izvanjskih navodnika

Rečenica s autorskim navodnicima	Drašković je „Disertaciju“ započeo pisati s ponosnom tvrdnjom, kako mi imamo jezik, kojim se može izreći sve, što čovjek osjeća i misli.
Brozov pravopis, 1892.	„Drašković je ‘Disertaciju’ započeo pisati s ponosnom tvrdnjom, kako mi imamo jezik, kojim se može izreći sve, što čovjek osjeća i misli.“ („Drašković je ‚Disertaciju‘ započeo pisati s ponosnom tvrdnjom, kako mi imamo jezik, kojim se može izreći sve, što čovjek osjeća i misli.“)

Broz-Boranićev pravopis, 1911.	„Drašković je ‚Disertaciju‘ započeo pisati s ponosnom tvrdnjom, kako mi imamo jezik, kojim se može izreći sve, što čovjek osjeća i misli.“
Boranićev pravopis, 1951.	„Drašković je ‚Disertaciju‘ započeo pisati s ponosnom tvrdnjom, kako mi imamo jezik, kojim se može izreći sve, što čovjek osjeća i misli.“
Hrvatski pravopis, 1943.	„Drašković je ‚Disertaciju‘ započeo pisati s ponosnom tvrdnjom, kako mi imamo jezik, kojim se može izreći sve, što čovjek osjeća i misli.“ „Drašković je »Disertaciju« započeo pisati s ponosnom tvrdnjom, kako mi imamo jezik, kojim se može izreći sve, što čovjek osjeća i misli.“
Novosadski pravopis, 1960.	„Drašković je ‚Disertaciju‘ započeo pisati s ponosnom tvrdnjom, kako mi imamo jezik, kojim se može izreći sve, što čovjek osjeća i misli.“
Londonac, 1971	„Drašković je ‚Disertaciju‘ započeo pisati s ponosnom tvrdnjom, kako mi imamo jezik, kojim se može izreći sve, što čovjek osjeća i misli.“
Anić-Silićev pravopis, 2001.	„Drašković je ‚Disertaciju‘ započeo pisati s ponosnom tvrdnjom, kako mi imamo jezik, kojim se može izreći sve, što čovjek osjeća i misli.“
Matićin pravopis, 2007.	„Drašković je >Disertaciju< započeo pisati s ponosnom tvrdnjom, kako mi imamo jezik, kojim se može izreći sve, što čovjek osjeća i misli.“
Institutov pravopis, 2013.	„Drašković je ‚Disertaciju‘ započeo pisati s ponosnom tvrdnjom, kako mi imamo jezik, kojim se može izreći sve, što čovjek osjeća i misli.“

Tablica 2. Novije pravilo – zamijeniti izvanjske navodnike drugom vrstom navodnika, različitom od unutrašnjih navodnika

Rečenica s autorskim navodnicima	Drašković je „Disertaciju“ započeo pisati s ponosnom tvrdnjom, kako mi imamo jezik, kojim se može izreći sve, što čovjek osjeća i misli.
Babić-Finka -Mogušev pravopis, 1994.; Školski pravopis, 2005.; Babić-Mogušev pravopis, 2010.	»Drašković je „Disertaciju“ započeo pisati s ponosnom tvrdnjom, kako mi imamo jezik, kojim se može izreći sve, što čovjek osjeća i misli.« Ili “Drašković je „Disertaciju“ započeo pisati s ponosnom tvrdnjom, kako mi imamo jezik, kojim se može izreći sve, što čovjek osjeća i misli.”

Sanda Ham

sham@ffos.hr

DOI <https://doi.org/10.22210/jezik.2023.70.20>

DARIVATI DRAGU OSOBU ILI DRAGOJ OSOBI?

U z blagdane ide i darivanje, barem nas tako uče promidžbene poruke. Slatkiši s omotima *volim te*, sitnice umotane u ukrasne papire sa srcima, crvene ukrasne trake, ružičasti plišanci za Valentinovo; borove grančice, kuglice, Djedice

Božićnjaci, orašari, božićni kolačići o Božiću i Novoj godini – sve zove da kupujemo, trošimo i darivamo.

Kako bilo da bilo, bili pokloni kupovni ili ih sami izrađivali, jedna od najčešćih riječi koja se čuje u blagdansko vrijeme jest *darivanje*. Darivati možemo *ženi cvijeće*, *ženu cvijećem*, a možemo li *darivati ženu*; *djeci poklone* pod bor i djecu *poklonima pod bor*,